

Warszawa, 16-06-2025 r.

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Marcin Wiącek

V.7016.5.2025.BK

Pan

Barbara Nowacka

Minister Edukacji Narodowej

via ePUAP

Szanowna Pani Minister,

w dniu 3 marca b.r. w Biurze Rzecznika Praw Obywatelskich obradowała Komisja Ekspertów ds. Ochrony Zdrowia Psychicznego. Tematem spotkania była depresja, jako szczególnie ważne w obecnych czasach zjawisko społeczne¹. W ramach głosów ekspertów oraz pacjentów silnie wybrzmiał pogląd wskazujący na pilną konieczność podjęcia działań prewencyjnych, adresowanych w sposób szczególny do młodych osób. Zdaniem zaproszonych gości, w oparciu o ich doświadczenia kliniczne oraz osobiste, należy uznać, że tylko profesjonalna edukacja, odnosząca się w sposób bezpośredni do kwestii zdrowia psychicznego, może skutecznie chronić osoby małoletnie oraz młodych dorosłych przed doświadczeniem poważnego zaburzenia sfery funkcjonowania psychospołecznego.

Zapewne znane są Pani Minister dane wskazujące, że co czwarty obywatel doświadczał, doświadcza lub będzie doświadczał kryzysu zdrowia psychicznego. Eksperci zajmujący się psychoterapią alarmują, że „zaburzenia psychiczne są

¹ Problem depresji i jej przebieg u kobiet i mężczyzn - posiedzenie Komisji Ekspertów ds. Ochrony Zdrowia Psychicznego, Biuro RPO, Warszawa 2025, <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/brpo-posiedzenie-ke-ochrony-zdrowia-psychicznego-04-03-25>.

zaskakująco powszechne, częstsze niż nowotwory, cukrzyca czy choroby serca”². Także przedstawiciele władz państwowych od dłuższego czasu zwracają uwagę na niepokojące zjawiska związane ze wzrostem liczby osób doświadczających kryzysów psychicznych. Warto w tym kontekście wspomnieć, że od 1997 do 2009 r. niemal dwukrotnie wzrosła liczba osób leczonych z powodu zaburzeń psychicznych³.

Dane świadczą o coraz trudniejszej sytuacji, w jakiej znajdują się wychowujące się w Polsce dzieci, młodzież oraz osoby wkraczające w dorosłość. Podczas posiedzenia Komisji jeden z ekspertów wskazał, że doświadczenia takie jak pandemia COVID-19 i wojna w Ukrainie w sposób silny zaburzyły poczucie bezpieczeństwa wielu uczniów. Stan ten przyczynia się do licznych sytuacji, w których młode osoby doświadczają krzywdy. Z danych Fundacji Dajemy Dzieciom Siłę, opublikowanych w 2022 r. w analizie pt. *Ogólnopolska diagnoza skali i uwarunkowań krzywdzenia dzieci*, wynika, że „przemoc rówieśnicza jest najbardziej rozpowszechnioną kategorią wiktymizacji, jakiej doznają dzieci i nastolatki. W swoim życiu doświadczyła jej ponad co druga osoba (57 %), a co trzecia (36 %) – doznała jej w ciągu roku poprzedzającego badanie”⁴. Jak wskazują przedstawiciele inicjatywy „Życie warto jest rozmowy”, w ramach przygotowanego w 2024 r. raportu „Zachowania Samobójcze wśród dzieci i młodzieży”, „każdego dnia w Polsce co najmniej sześćset nastolatków podejmuje próbę samobójczą. Wyliczenie to opiera się na danych zebranych przez Komendę Główną Policji. Należy jednak pamiętać, że jest to zaledwie wierzchołek góry lodowej, ponieważ nie do wszystkich prób samobójczych wzywani są funkcjonariusze”⁵. Dane te warto uzupełnić spostrzeżeniami zawartymi m.in. w ostatnich analizach UNICEF, zgodnie z którymi połowa z zaburzeń zdrowia psychicznego zaczyna się przed 14. rokiem życia i często pozostaje nieleczona⁶.

² Problemy i kryzysy psychiczne dotyczą co czwartego z nas, Centrum Dobrej Terapii, Kraków, <https://www.centrumdobrejterapii.pl/aktualnosci/problemy-i-kryzysy-psychiczne-dotykaja-co-czwartego-z-nas/>.

³ Co czwarty z nas, Wodzisław Śląski, <https://www.powiatwodzislawski.pl/co-czwarty-z-nas.html>.

⁴ K. Marakruk, Przemoc rówieśnicza, Dzieci się liczą 2022. Raport o zagrożeniach bezpieczeństwa i rozwoju dzieci w Polsce, Fundacja Dajemy dzieciom Siłę, Warszawa 2022, s. 259.

⁵ Zachowania samobójcze wśród dzieci i młodzieży. II edycja raportu na podstawie danych Komendy Głównej Policji i serwisu pomocowego www.zwjir.pl, Życie warto jest rozmowy, Warszawa 2024, <https://zwjir.pl/artykuly/zrozumiec-aby-zapobiec-2024-ii-edycja-raportu>.

⁶ Zdrowie psychiczne dzieci i młodzieży w Polsce – jak poprawiać sytuację najmłodszych i polepszać ich komfort oraz samopoczucie?, UNICEF Polska, Warszawa 2024, <https://centrum-prasowe.unicef.pl/327729-zdrowie-psychiczne-dzieci-i-mlodziezy-w-polsce-jak-poprawiac-sytuacje-najmlodszych-i-polepszac-ich-komfort-oraz-samopoczucie>.

Kolejne alarmujące informacje dotyczące sytuacji związanej z psychospołecznym funkcjonowaniem młodych osób nakazują podjęcie kompleksowych działań prewencyjnych mających na celu wychwycenie niepokojących lub niebezpiecznych dla dziecka sytuacji.

W dniu 6 marca br. Pani Minister podpisała projekty rozporządzeń w sprawie podstawy programowej przedmiotów: edukacja obywatelska i edukacja zdrowotna. Przedmioty te mają być nauczane w szkołach od 1 września 2025 r.⁷ Analizując przedstawione do społecznych konsultacji informacje zawarte w nowej podstawie programowej przedmiotu „edukacja zdrowotna”, można było dostrzec szczególnie ważne w dzisiejszych czasach treści odnoszące się do szeroko rozumianej psychoedukacji kierowanej do młodych osób. Wątki dotyczące uzależnienia, przemocy rówieśniczej, przemocy seksualnej, zaburzeń nastroju, rozwoju psychicznego, a także zjawiska szeroko rozumianej niepełnosprawności i neuroróżnorodności to tematy, które aktualnie nie znajdują się w żadnym z przedmiotów, do których młodzież posiada łatwy, profesjonalny oraz równy dostęp. Podobne zagadnienia poruszane są przez nauczycieli na zajęciach wychowawczych lub też na lekcjach wychowania do życia w rodzinie, na które uczęszcza jednak tylko część uczniów. Nie było dotąd w ramach proponowanych, konkretnych przedmiotów propozycji lekcji, które – prowadzone przez wykwalifikowanych w danym obszarze nauczycieli – odnosiłyby się wprost do funkcjonowania emocjonalnego człowieka, a także wskazywałyby na te elementy, które uczyłyby młodego człowieka o działaniach, jakie powinien podjąć, doświadczając sytuacji kryzysowej lub też obserwując ją u rówieśników.

Zgodnie z treścią preambuły do ustawy o ochronie zdrowia psychicznego „zdrowie psychiczne jest fundamentalnym dobrem osobistym człowieka, a ochrona praw osób z zaburzeniami psychicznymi należy do obowiązków państwa”⁸. Postanowienie to należy odczytywać w związku z art. 68 ust. 3 Konstytucji RP, zgodnie z którym „Władze publiczne są obowiązane do zapewnienia szczególnej opieki zdrowotnej dzieciom”. Zdrowie, w tym zdrowie psychiczne osób małoletnich, powinno być uznawane za kluczowy element działania państwa. Pojawienie się przedmiotu „edukacja zdrowotna” należy uznać za inicjatywę realizującą ww. nakaz konstytucyjny.

Zgodnie z publicznie przedstawianymi informacjami nauczanie ww. przedmiotu ma być dobrowolne. Decyzja ta mieści się w sferze swobody regulacyjnej organów władzy

⁷ <https://www.gov.pl/web/edukacja/podstawy-programowe-do-przedmiotow-edukacja-obywatelska-i-edukacja-zdrowotna-podpisane-przez-minister-edukacji>.

⁸ Ustawa z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego (Dz.U. z 2024 r. poz. 917).

publicznej odpowiedzialnych za system edukacji, choć – z uwagi na przedstawioną wyżej sytuację dzieci i młodzieży w Polsce – pożądane byłoby objęcie nauczaniem odnoszącym się do problematyki zdrowia psychicznego jak największej liczby uczniów.

W związku z powyższym, działając na podstawie art. 13 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz.U. z 2024 r. poz.1264 ze zm.), zwracam się do Pani Minister z uprzejmą prośbą o udzielenie odpowiedzi na poniższe pytania:

1. W jaki sposób Ministerstwo Edukacji Narodowej działać będzie w celu objęcia ww. przedmiotem jak największej liczby uczniów?
2. Czy planowane są inne działania zmierzające do upowszechniania w szkołach wiedzy dotyczącej zdrowia psychicznego?
3. Czy w ramach działań systemowych planowane jest podjęcie działań lub akcji edukacyjnych dotyczących funkcjonowania psychospołecznego dzieci i młodzieży dedykowanych rodzicom (opiekunom prawnym)?

Z poważaniem

Marcin Wiącek

Rzecznik Praw Obywatelskich

/-wydano i podpisano elektronicznie/